

Planter; det repræsenterer altsaa hele Jordens Spektrum, og paa Baggrund af det maa de andre ses¹⁾.

Tabellen ovenfor viser, at »the great plains« er karakteriserede af Jordskorpeplanter, Utah ligeledes, men med et, sammenlignet med Normal-spektret, meget højt Tal af Jordfladeplanter. Tucson og Salton Sink derimod er karakteriserede af enaarige, idet næsten Halvdelen af disse Omraaders Arter hører til denne Kategori; desuden er der, især i Salton Sink, et betydeligt Antal af Træer og Buske (Fanerofyter).

Vi ser altsaa, at med stigende Tørhed fjærner Planterne mere og mere deres overlevende Skudspidser (Knopper) fra Jordskorpen, idet der dels udvikles Jordflade- og Luftplanter, dels enaarige. De sidste er jo de bedst beskyttede, da de overlever de ugunstige Aarstider som Frø.

Der blev ovenfor (S. 88) gjort opmærksom paa, at Plantevækstens Forandring med stigende Afstand fra Kysten og stigende Tørhed er parallel i Amerika og den gamle Verden, idet vi i begge Verdensdele finder følgende Stadier, regnede vestfra i Evropa og østfra i Amerika: Bøgeskov, Egeskov, Græsland, Ørken.

¹⁾ Raunkjær, C.: Livsformerens Statistik som Grundlag for biologisk Plantegeografi (Botanisk Tidsskrift 29) 1908.

Saaledes svarer »the great plains« i Amerika til de russiske Stepper; Guvernementet Yekaterinoslaw¹⁾ har 55 pCt. Jordskorpeplanter og 24 enaarige, hvad der svarer godt til Tallene for Akron. En Parallel til Tooele med dens mange Jordfladeplanter har man formodenlig i Egnene ved den uralke Folkeport, hvor vide Strækninger er klædte med Artemisier ligesom »great basin« i Amerika, og endelig har Transkasiens Ørken 41 pCt. enaarige, 27 Jordskorpeplanter og 11 Luftplanter, hvad der svarer til Tucsons Spektrum.²⁾

Skønt de to Kontinenter er befolkede af forskellige Plantearter, finder vi altsaa i store Træk overensstemmende biologiske Forhold i dem begge: lignende Kaar giver lignende Reaktionen fra Plantevækstens Side. — Selv om det ikke er en ny Opdagelse, var det dog en Glæde at erkende det selv, — en af de mange Beundringens og Erkendelsens Glæder, som Amerikarejsen gav. For dem skylder jeg Tak, baade til Carlsbergfondens Direktion og til de Mænd, der iværksatte og gennemførte Turen.

¹⁾ Paulsen, Ove: Træk af Vegetationen i Transkasiens Lavland. København 1911.

²⁾ Paulsen, Ove: Some remarks on the desert vegetation of America (The plant world 1915).

Et maskeret Belgienskort hos Ptolemaios.

Af

Dr. phil. Gudmund Schütte.

I »Geografisk Tidsskrift« 1915, Hefte I, har jeg omtalt, hvordan det ptolemæiske Danmarkskort gaar tilbage til Iagttagelser, som den romerske Flaade Aar 5 efter Kristus foretog i Egnene fra Rhinens Munding til Skaanes Nord- og Østgrænse. Det dengang udarbejdede Kort over den nordvesttyske Kyst og Danmark optoges i Marinos' Verdensatlas, som atter blev Grundlaget for det ptolemæiske Værk. Hos Ptolemaios har den oprindelige Fremstilling af det nuværende Danmark samt Sønderjylland og Holsten undgaet enhver Sammenblanding med senere tilkomne Specialkort; det er af denne Grund, at hans Danmarkskort er saa

uvurderligt for os. Derimod har det oprindelig blanke Kort over Skaane maattet give Rum til en Skildring af hele den skandinaviske Halvø, og Nordtyskland fra Rhinen til Elben er blevet udfyldt med et Kort over den romerske Provins Belgien. Paa nærværende Sted skal det indflikkede Belgienskort være Genstand for nærmere Undersøgelse.

C. Müller har i sin Ptolemaios-Udgave 1881 allerede paapeget en Række af de mest iøjnefaldende overflyttede Navne fra belgisk Omraade, saasom Vargiones, Karitnoi, Mediolanion, Teuderion, Leufana, Nouaision, men uden at forsøge en Gen-

fremstilling af det tabte Originalkort. Hans Paa-visning synes ikke at være bleven synderlig ænset; som Medarbejder ved v. Erckerts store Atlas »Wanderungen und Siedlungen der germanischen Stämme bis auf Karl den Grossen« maatte jeg ialfald i 1901 føre en haard Kamp, inden det lykkedes mig at hindre, at det apokryfe Folk Vargiones fra den vestlige Rhinbred kom til at pryde Tysklands-kortet, og endnu i Kiepert's »Formæ Orbis Antiqui«, Plade XXIV (1914), spøger dette hartad uudryd-delige Genfærd fra den klassiske Geografis Overdrev.

temmelig stort Slip i Kæden af de Enkeltheder, som synes at røbe Prot. C. Men saa længe ikke særlige Grunde taler for Tilstedeværelsen af to særskilte Kort, ligger det vel nærmest at udlede alle de omhandlede Navne fra en sammenhængende Kortfremstilling.

Forskydningens Startpunkt lader sig fastslaa med fuldkommen Sikkerhed. Et af de vestligste Punkter i Prototyp C var Omraadet for Stammen Redones med Hovedstaden Kondate, det nuværende Rennes nord for Loires Munding. Denne

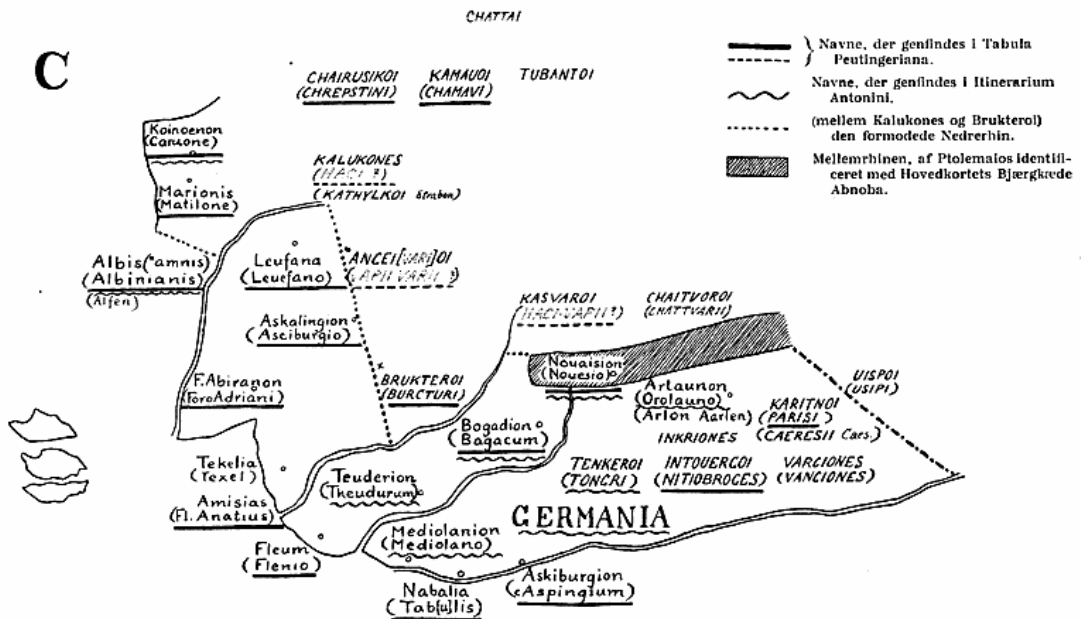

Fig. 1. Prototyp C.

I Artiklen »Ptolemy's Atlas« (»The Scottish Geographical Magazine« 1914, S. 69 ff.) har jeg derpaa ud fra Müllers Iagttagelser søgt at genfremstille det af Marinos eller Ptolemaios brugte Originalkort, som jeg kalder Prototyp C. Senere har en nøjere Sammenligning med Tabula Peutingeriana og Itinerarium Antonini ledet mig til en noget ændret Opfattelse, som hermed skal meddeles.

Prototyp C rører sig gennem en Række fortsatte Forskydninger fra Vest mod Øst. De spænder over Omraadet fra Loires Munding til henimod Elben, og Størstedelen af dem er aldeles haandgribelige. Der kan højt regnet være Spørgsmaal om, hvorvidt de paagældende Navne stammer fra et eneste Originalkort eller fra tvende, — der er nemlig paa Grænsen mellem Gallien og Belgien et

Stamme med samt dens Hovedstad har aabenbart været savnet paa det af Marinos-Ptolemaios brugte Hovedkort, som vi vil kalde A; derimod havde A et Kondate ved Loires mellemste Løb, — dette Bynavn, nu Condat eller Condé, er nemlig ret hyppigt i Gallien. Og den i galliske Geografi ukyndige Græker vidste da intet bedre Raad end at sætte Stammen Redones ved det Kondate, som hans Hovedkort faktisk indeholdt; følgelig maatte Rennes-folket vandre fra Loireflodens Munding østerpaa til dens mellemste Løb.

Da Forskydningen saaledes eengang var indledt, fortsattes den videre med de tilgrænsende Stammer og Byer. Vi kan foreløbig ikke paapege saa tydelige Aarsager til den fejle Stedfæstelse som ovenfor, men Resultaterne er lige umiskendelige.

Stammen Namnetes (Namnetai) med Hovedstaden Kondevinkon, nu Nantes, landsforvistes fra Loires Munding til Bredden af Seine; Hovedkortet A har endnu en Genganger af denne Stamme paa den rigtige Plads, men Navnet er her forvrænget til Samnitai. dels efter den navnkundige italiske Stamme af dette Navn, dels ved Tilknytning til den lille Ø Samnis udenfor Nantes.

Stammen Abrinkatuoi med Hovedstaden Ingena, nu Avranches, landsforvistes fra det vestlige Normandi til Bredden af Seine norden for »Namneterne«.

Den vigtige Handelsby Ratomagos, nu Rouen, flyttedes fra Seinen et Stykke østerpaa. Hovedkortet A har en Genganger, men denne er for Afvekslings Skyld forskudt et Stykke vestenfor Seinen.

Stammen Morinoi ved Gesoriakon (Boulogne) er en Genganger af Hovedkortets Morinoi og hidrører rimeligvis fra Prototyp C, men i dette Tilfælde har det ptolemæiske Kort ingen tydelig Forskydning østpaa. Saglens har Gesoriakon været altfor godt kendt til at lade sig fordrive fra sin rette Plads¹⁾.

Vi kommer nu til den belgiske Underprovins Germania. Her møder vi atter et tydeligt Motiv til den østgaaende Forskydning: Prototyp C's Germania vestenfor Rhinen er nemlig blevet forvekslet med sin Navne østenfor samme Flod paa Hovedkortet. Den paa Protot. C afmærkede Vestgrænse for den belgiske Underprovins er altsaa aabenbart bleven sat lig med Hovedkortets Rhin-flod, der danner Vestgrænsen for det uafhængige Germanien; til Gengæld er en Del af Prototyp C's Rhin bleven sat lig med Hovedkortets Abnoba = Schwarzwald-Bjærgene o. s. v. Rimeligvis er Forskydningen yderligere bleven fremmet ved en Række fejle Navnetydninger, som nedenfor skal opregnes;

¹⁾ To af de ældste Korthaandskrifter udelader forresten Dubletnavnet (Ro)morinoi.

jævnfør Kortskitserne 1 og 2. Jeg opfører gennemgaaende de formodede Navne fra Prototyp C med den i Tabula Peutingeriana eller Itinerarium Antonini forekommende Form.

Prototyp C.	Hovedkort A = Ptolemaios.
*Arlaunum (Orolauno It. Ant.) nu Arlon el. Aarlen øst for Maasfloden.	(Ar)taunon, liggende i Nærheden af Bjærgtet Taunus ø. f. Rhinen.
Tongri ved Tongern vest for Maasfloden.	Tenkeroi, tysk Stamme ø. f. Rhinen, sædvanlig kaldet Tenchteri.
e Aspingium ved Maasfloden.	Askiburgion ved Rhinen.
Tab(u)lis ved nedre Maas.	Nabalia n. f. Rhinmundingen.
Flenio ved nedre Maas.	Fleum i Frisland, d. v. s. By ved Vlie-stroom.
Foro Adriani ved Mundingen af Maas (afkortet til *F. Adriani).	*Fabaria = Burcana (Borkum) hos Plinius (Fabiranon Ptol., ved Sammenblanding med *F. Adriani).
Fl(umen) Anatus ved Rhinmundingen.	Amasias, Amisias = Emsfloden.
Albanianis ved Rhinmundingen, nu Alfen.	Albis = Elben (maaske skrevet *Albis amnis).
Matilone ved Rhinmundingen.	Marionis ved Nedre-Elben (nu Marne?).

De her nævnte formodede Navnesammenblandinger vilde i og for sig ikke være tilstrækkelige til at røbe os Overflytningen fra Belgien til Tyskland. Derimod fremgaar denne Omflytning desto uimodsigeligere af nedenstaaende Liste.

Stammen Vangiones er flyttet fra venstre Rhinbred til højre og Navnet fejlskrevet til Vargiones. Hovedkortets Vangiones staar endnu ligeoverfor paa den rigtige Plads. Hovedstaden for denne Stamme var Worms.

Stamme Karitnoi C, Cæsars Caeresii, Tacitus' Caeracates ved Siden af Vangiones, fra Pagus Caroaesus i Moselegnen til hinsides Rhinen A. (Tabula Peutingeriana har ved en Fejl-læsning Parisi istedetfor *Carisi).

By Nouaision C, nu Neuss, fra Rhinen til Bjærgtet Abnoba (Schwarzwald) A.

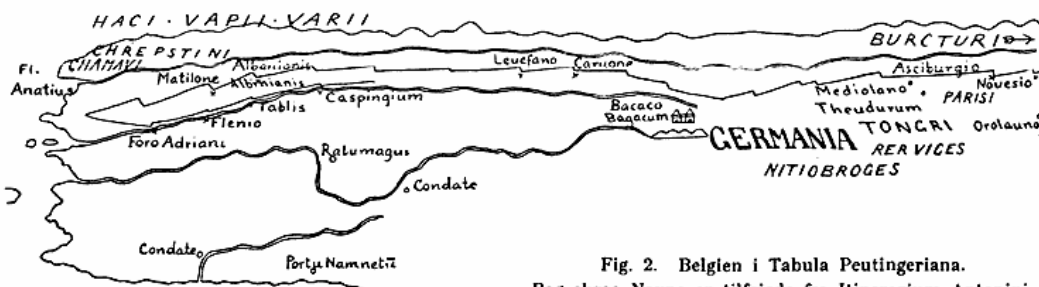

Fig. 2. Belgien i Tabula Peutingeriana. Bag skraa Navne er tilføje fra Itinerarium Antonini.

- By Bogadion C = Bagacum, nu Bavay v. f. Maasfloden til hinsides Rhinen A. Hovedkortet A har Gengangeren *Bagakon paa det rigtige Sted (i Haandskrifterne dels Basakon, dels Baganon).
- By Teuderion C = Theudurum, nu Tüddern v. f. Rhinen, til ø. f. Rhinen A.
- By Mediolanion C, v. f. Nedre-Rhinen, til ø. f. Rhinen A.
- By *Asciburgium C (Askalingion Ptol.), nu Asberg paa venstre Bred af Nedre-Rhinen, til ø. f. Weseren A. Hovedkortet A har Gengangeren Askiburgion nærmere det rigtige Sted, dog forskudt noget ø. f. Rhinen.
- By Leufano C (Leufana Ptol.) v. f. Nedre-Rhinen, til Nedre-Elbens venstre Bred A.
- By (O) Tekelia C, nu Texel n. f. Rhinens Munding til ø. f. Emsfloden A.
- Stammerne *Chattuaroi (Chaituoroi), Kasuaroi, Kamauoi, Tubantoi, Chattai er alle forskudt fra Vesttyskland til det indre Tyskland.
- Stammen *Kauklones (Kalukones Ptol.), d. v. s. de mindre Kaucher, er forskudt fra den nordvesttyske Kyst ligeledes til det indre Tyskland, og Cheruskerne fra vest for Elben til øst for samme Flod.

Prototyp C har aabenbart været et Rutekort, nær i Slægt med Tabula Peutingeriana og Itinerarium Antonini.

Fælles for alle tre Fremstillinger er følgende Navne: Kondate, Ratomagos, *Bagakon, Nouaision (og maaske Koinoenon = Caruone).

Fælles for C og Tabula Peutingeriana: Namnetai, Karitnoi (»Parisi« Tab. Peut.), Kamauoi, Chai-rusikoi, Amasias = Anatus, *Caspingium, *Tabulis, *Flenio, *F. Adriani, *Matilone, *Albanianis, Leufana, Askalingion = Asciburgio.

Fælles for C og Itinerarium Antonini: Germania (i Belgien), *Tongri, *Arlaunon = Orolauno, Mediolanion, Teuderion.

En Mængde af Navnene er afgjort Særeje for denne Kildegruppe; der kan altsaa ikke være Tvivl om, at der foreligger et Slægtskab af den nøjeste Art, og derved bliver Prototyp C's Tilværelse yderligere stadfæstet.

Nye positive Oplysninger faar vi ikke gennem det fremdragne Originalkort. Det vigtigste Resultat

Fig. 3. Navne fra Prototyp C fordelt over et Kort med rigtige Omrids.

er et Bidrag til Forstaaelsen af den Maade, hvorpaa det ptolemæiske Kaos i Germanien er fremkommet.

Eskjær, Juli 1915.

Gudmund Schütte.